

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Андрусич Ніна Олексіївна, головна редакторка видавництва "Світлич".

Бех Іван Дмитрович, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України.

Гавриш Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, провідна наукова співробітниця Інституту проблем виховання НАПН України.

Гаряча Світлана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників.

Древаль Галина Федорівна, відділ наукового та навчально-методичного забезпечення змісту дошкільної та початкової освіти в Новій українській школі, Інститут модернізації змісту освіти МОН України.

Коваль Людмила Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету.

Кодлюк Ярослава Петрівна, доктор педагогічних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Кочерга Олександр Васильович, кандидат психологічних наук, доцент, заступник директора Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Лотоцька Алевтина Вікторівна, головна спеціалістка відділу дошкільної та початкової освіти департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України.

Максименко Сергій Дмитрович, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології НАПН України ім. Г. С. Костюка.

Митник Олександр Якович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології факультету педагогіки і психології, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

Савченко Олександра Яківна, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головна наукова співробітниця відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Скворцова Світлана Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

Тарасенко Галина Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Тименко Володимир Петрович, доктор педагогічних наук, професор, учений секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

ЗМІСТ

У ПОЛІ ЗОРУ НАПН УКРАЇНИ ● МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

3 Микола ВАШУЛЕНКО, Світлана ДУБОВИК Надзвичайну для НУШ актуальність дослідницька має діяльність

Формування дослідницьких умінь на уроках української мови

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ● МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

7 Валентина СОБКО Словник як засіб реалізації компетентнісного підходу

Зміст і види роботи зі словниками на матеріалі розділу "Слово. Значення слова. Частини мови"

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ● ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

12 Ольга ВАСИЛЕГА Адаптаційно-ігровий цикл навчання: урахування вікових особливостей дітей 6–8-річного віку в контексті впровадження НУШ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

16 Любов ПРЯДКО Асистент учителя: куратор, наставник, партнер чи друг? *Забезпечення під час уроку специфічних потреб особливих дітей*

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ● ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

20 Світлана ШИЛЕНКО Моє славне місто Охтирка *Проект для учнів 4-го класу*

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ● ІНТЕГРОВАНА ОСВІТА

24 Ірина ЯГУПА Поняття "територія" широкіше — розкриємо його ми на уроках *Рекомендації до проведення тематичного місяця "Територія" у 2-му класі*

ВКЛАДКА

ОФІЦІЙНИЙ ВІДДІЛ

- **Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу**
(Затверджено наказом МОН України від 27.08.2019р. № 1154)

- 25** Ірина ЯГУПА
Над берегами Псла-ріки розквітли Суми на віки
Конспект занять інтегрованого навчального дня

УПРАВЛІННЯ І МЕТОДИЧНА СЛУЖБА

- 28** Оксана САХНО
Формувальне оцінювання: вибудовуємо індивідуальну освітню траєкторію кожного учня
Тренінг для вчителів початкових класів

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА
● СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- 32** Оксана ГЕТЬМАН
Щоб у навчанні мати успіхи помітні, освоюєм стратегії новітні
Застосування прийомів розвитку критичного мислення на уроках навчання грамоти

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА
● НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

- 35** Оксана ЮРЧЕНКО
Навчання в радість
Способи мотивування молодших школярів до навчання у школі

Святковий день. В руках у дітвори замаяли маленькі прапори.
(Надіслала О. Костенко, НВК "ЗОШ І ст. — ДНЗ № 11 «Журавонька», м. Суми)

РОБОТА З БАТЬКАМИ

● ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- 38** Наталія ЧЕРНИШОВА
Щоб наші діти здоровіли цілим класом, буклет здоров'я укладемо разом
Батьківські збори-тренінг

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА

● ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- 41** Ніна АРНАУТОВА
Казка, навіть невелика, багатьом зарадить лихам
Формування навичок безпечної поведінки на дорозі засобами драматизації

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА
● СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- 44** Оксана БОЙКО, Лариса ШРАМКО
Активно граємо, навчаємось — закони світу відкриваємо
Добірка завдань практично-діяльнісного спрямування з теми "Способи пізнання" для учнів 2-го класу

На 1-й сторінці обкладинки:

фото Лілії Самойленко, СЗОШ № 6, м. Суми

**ЗАВАНТАЖУЙТЕ
ДОДАТКИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ
із сайту UPSH.COM.UA**

УЧИТЕЛЬ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Науково-методичний журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової інформації: серія KB № 18676-7476P від 29.12.2011

№ 9 (76), ВЕРЕСЕНЬ 2019

Головна редакторка **Оксана Проценко**
Редакторки **Галина Джемала,**
Діана Орел
Літературна
редакторка-коректорка **Лариса Коваль**

Адреса редакції: 04053, Київ-53, а/с 36

Телефони: (044) 486-91-14, (067) 504-50-22

E-mail: uchitel@dvsvit.com.ua

Веб-сайт: upsh.com.ua

Видруковано у друкарні ТОВ "Літера-Друк", вул. Озерна, 6, оф. 122, Київ, 04209. Свідоцтво ДК № 3689 від 24.01.2010 р. Підписано до друку 28.08.2019. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 9,80. Обл.-видавн. арк. 10,5. Наклад 1553. Зам. 190374.

© Видавництво "Світич", 2019

Забороняється копіювання матеріалів журналу в будь-якому вигляді без дозволу видавця

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС — 89869

НАДЗВИЧАЙНУ ДЛЯ НУШ АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДНИЦЬКА МАЄ ДІЯЛЬНІСТЬ

Формування дослідницьких умінь на уроках української мови

Микола ВАШУЛЕНКО, д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, професор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Світлана ДУБОВИК, канд. пед. наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка

Одне з основних завдань нової української школи — виховання вільної особистості, готової до саморозвитку і неперервної освіти. Важливим чинником, що дає змогу реалізувати його успішно, є залучення молодших школярів до дослідницької діяльності. Її впровадження в освітній процес активізує механізми саморозвитку дитини і трансформує навчання у самонавчання. Можливості організації такої роботи на уроках мови розкривають автори.

Роль дослідницької діяльності у роботі з учнями початкової школи

Активна участь молодших школярів у дослідженнях ґрунтується на їхньому природному прагненні до самостійного опанування навчального матеріалу, що сприяє творчій самореалізації дитини, розвитку її інтелекту та критичного мислення, формуванню й удосконаленню вмінь проводити дослідження, самостійно здобувати й застосовувати знання.

На уроках, побудованих на дослідницьких засадах, в учнів початкової школи **формуються важливі якості**: відкритість до інших думок, комунікативна компетентність, інтелектуальна активність, допитливість, незалежність мислення, уміння дискутувати, проникливість, самокритичність. Окрім того, молодші школярі **оволодівають такими вміннями**: бачити проблему, перевіряти використану інформацію, аналізувати твердження, що лежить в основі інформації, враховувати альтернативні думки, визначати наявність підтексту в інформації, синтезувати здобуті знання, робити висновки, приймати оптимальні рішення.

Успішному впровадженню дослідницької діяльності в освітній процес сприяє використання педагогом на уроці різноманітних інтерактивних методів і прийомів, що забезпечують розвиток творчої активності молодших школярів, формування у них

дослідницьких умінь, дивергентного мислення, проблемного бачення, фантазії та уяви.

Сутність і складники дослідницьких умінь

Поняття **дослідницькі вміння** визначають як сукупність інтелектуальних і практичних дій, що забезпечують здатність особистості до самостійних спостережень, узагальнення, аналізу процесів і явищ дійсності; до набуття нових знань і застосування їх відповідно до поставленої мети дослідницької діяльності.

Основні компоненти дослідницьких умінь

Операційні вміння — спостерігати, порівнювати, аналізувати, синтезувати, абстрагувати, узагальнювати, структурувати і систематизувати матеріал, класифікувати, виділяти головне, застосовувати аналогію, робити індуктивні й дедуктивні висновки, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, застосовувати знання і вміння в новій ситуації, виявляти проблему, висувати гіпотезу, бачити різні підходи до вирішення проблеми і знаходити оптимальний спосіб її розв'язання, прогнозувати й оцінювати результат.

Технічні вміння працювати з літературою — конспектувати, анотувати, реферувати, складати й використовувати бібліографію, добирати необхідний для дослідження матеріал, організовувати експеримент,

**Потроху пізнаємо світ науки:
Вивчаєм букви і досліджуємо звуки.**

(Надіслала Л. Самойленко, СЗОШ № 6, м. Суми)

описувати отриманий експериментальний матеріал, робити висновки й оформляти результати свого дослідження у формі доповіді, реферату, статті.

Організаційні вміння — визначати мету і завдання дослідження, вибирати найефективніші методи і засоби для роботи, здійснювати самоконтроль і саморегуляцію дослідницької діяльності, перебудовувати свою діяльність у разі потреби, аналізувати і контролювати результати своєї діяльності з метою її поліпшення.

Комунікативні вміння — викладати свої думки, вести дискусію, відстоювати власні міркування, встановлювати ділові стосунки з науковим керівником і товаришами, застосовувати прийоми співпраці у процесі дослідницької діяльності (обговорення завдання і розподіл обов'язків, взаємодопомога і взаємоконтроль), виступати з повідомленням про результати дослідження.

Особливості дослідницької діяльності на уроках мови

Зауважимо, що для формування дослідницьких умінь недоцільно виокремлювати спеціальний урок — діяльність у цьому напрямі можна і бажано організовувати на кожному з уроків. Зокрема, при вивченні української мови учням варто пропонувати завдання дослідницького характеру під час розгляду тем різних розділів: фонетики, лексики, граматики, орфографії та ін.

У процесі дослідницької діяльності на уроках української мови учні оволодіватимуть вміннями самостійно здобувати знання з мови; відчуватимуть потребу в неперервній мовній освіті, коли інтерес до пізнання мовних явищ розвиватиметься не лише під впливом зовнішніх стимулів; зможуть набувати навички самоорганізації, культури мовлення і спілкування (написання тексту, проголошення монологу, ведення бесіди, дискусії, інтерв'ювання та інших форм комунікативної взаємодії); аргументовано і переконливо доводити свою думку, прислухатися до думки своїх співрозмовників, розуміти і визнавати власні помилки й недоліки.

Для організації дослідницької діяльності учнів початкової школи на уроках української мови вчителі мають достатньою мірою володіти відповідними формами навчання і реалізовувати їх на практиці. Розкриємо зміст деяких із них.

Форми навчання, ефективні для організації дослідницької діяльності

Індуктивне навчання полягає в постановці перед учнями конкретних ситуативних завдань та заохоченні їх до узагальнення. Його доцільно використовувати замість методів, реалізація яких розпочинається з опанування абстрактних понять.

Активне навчання сприяє засвоєнню матеріалу через дію, а не лише через сприйняття інформації.

Релевантне навчання відбувається, коли освітня діяльність зосереджується навколо подій реального життя школи або зовнішнього світу.

Співробітництво передбачає роботу в групах і спільне навчання.

Інтерактивне навчання реалізується у ході дискусій і дебатів.

Розвиток критичного мислення відбувається, коли учнів спонукають до самостійного прийняття рішень, формують у них уміння вести полеміку.

Залучення учня до участі в навчальному процесі дає змогу кожній дитині зробити внесок у загальну справу, взяти участь у дискусії, здійснити самота взаємооцінювання результатів роботи на уроці.

Мовні вправи дослідницького спрямування

Наведемо приклади вправ, що стануть педагогам у пригоді при залученні молодших школярів до дослідницької діяльності під час опанування курсу української мови. У ході роботи над завданнями учні набувають **різні вміння**, тож для зручності об'єднаємо вправи у відповідні групи.

Бачити проблему

Уміння виокремлювати проблему — інтегральна властивість, яка характеризує мислення людини. У процесі виявлення проблеми людина може оглянути/дослідити об'єкт з різних боків і в результаті побачити те, що залишалося непоміченим при первинному сприйнятті об'єкта/явища. Зважаючи на це, вона може змінити погляди на певне питання.

Вправа "Оціни ситуацію" (Розділ "Текст")

1. Прочитай текст.

Молодші школярі захопилися комп'ютерними іграми. Кожного дня вони із задоволенням грають у них.

Діти активно обмінюються дисками, постійно розповідають одне одному про свої успіхи, досягнення в іграх.

2. Поміркуй, як би цю ситуацію оцінили різні люди: батьки дітей, учитель інформатики, шкільний лікар.

Оригінальні зошити від авторів інтегрованих підручників

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

- ☀ Робочий зошит № 1
- ☀ Робочий зошит № 2
- ☀ Зошит з інформатики
- ☀ Зошит для діагностичних робіт

2
КЛАС

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

- ☀ Зошит з розвитку зв'язного мовлення
- ☀ Тренажер з правопису: зошит № 1 і зошит № 2

SvitDovkola.org

Замовляйте комплект робочих зошитів для 2-го класу:

☎ (067) 504 5022, (050) 761 7259

@ books@dvsvit.com.ua

СВІТ
ДОВКОЛА
ІНЦЬО